

№ 07 (780)
Люты 2020 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

kazeta.by

bfk.by

У нумары:

- ☞ **Вынікі: мясцовы культурна-асветніцкі фонд «Шчорсы і Храптовічы» ў 2019 г. –** стар. 3
- ☞ **Малая радзіма: кобрынская хроніка і дабрачыннасць ураджэнца Сургута –** стар. 4
- ☞ **Загадка: дзе былі Менск і Няміза? –** стар. 5

Слонімшчына – надзвычай цікавы і маляўнічы куток Беларусі, багаты на знакамітых людзей, гістарычныя падзеі і цікавыя помнікі. Гісторыка-культурная спадчына Слонімшчыны вельмі разнастайная, што адлюстравана ў помніках гісторыі, архітэктуры, археалогіі.

Слонім – адзін з найстаражытных і прыгожых гарадоў Беларусі. Адметнасць архітэктурнаму абліччу надаюць помнікі горадабудаўніцтва мінулых стагоддзяў. Яго можна назваць горадам-музеем, дзе гарманічна спалучаюцца даўніна і сучаснасць.

На тэрыторыі раёна знаходзяцца 90 гісторыка-культурных каштоўнасцяў (далей ГКК), унесеных у Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных

Скарбы Слонімшчыны

каштоўнасцяў Рэспублікі Беларусь, аб'ектаў, што ўваходзяць у склад ГКК, – 141. Архітэктурная спадчына прадстаўленая 36-ю каштоўнасцямі, у склад якіх уваходзіць 69 аб'ектаў, археалагічная – 39 і 57 аб'ектаў, гістарычная – 15.

Мы ганарымся адметнай праяваю творчасці нашых землякоў – паўлаўскімі караваямі, што прызнаныя нематэрыяльнай гісторыка-культурнай каштоўнасцю. Уганараваныя паўлаўскія каравайніцы не толькі за ўнікальнасць мясцовай выпечкі, але і за абрады, звязаныя з прыгатаваннем каравая. Абрад выпечкі атрымаў падтрымку ЮНЕСКА.

Але самым вядомым помнікам не толькі архітэктурнай, але і духоўнай спадчыны, з'яўляецца ансамбль Свята-Успенскага манастыра (Жыровічы), у склад якога ўваходзіць Успенскі сабор, Богаўленская царква, Крыжаўзвіжанская царква, званіца, будынак семінарыі, жылы корпус, гаспадарчыя пабудовы, Свята-Георгіеўская царква. Упершыню згадваецца ў 1587 г., у 1609 г. стаў уніяцкім, з 1613 г. належаў ордэну базільянаў. Спачатку быў драўляны, згарэў у 1655 г., а ў 1672 – 1825 гг. на яго месцы пабудаваны мураваны.

Ансамбль манастыра – помнік архітэктуры XVII – XIX стст., у якім спалучаныя рысы барока, ракако, класіцызму. Цэнтр кампазіцыі – Успенскі сабор,

злучаны крытымі пераходамі з будынкам семінарыі і жылым корпусам. Будынак семінарыі фармуе парадны двор перад апсідай сабора. Каля ўсходняга крыла семінарыі размешчаны прамакутны двор, акружаны аднапавярховымі карпусамі. На паўднёвым усходзе ад сабора знаходзіцца Богаўленская царква. Ва ўсходняй частцы, на самым высокім месцы, узвышаецца Крыжаўзвіжанская царква, яна ж дамінанта ансамбля.

Галоўная святыня манастыра – цудатворны абраз Божай Маці Жыровіцкай. Гэта самая маленькая з шануемых іконаў Божай Маці ў хрысціянскім свеце, памер яе 5,6 x 4,4 см. Цудоўнае з'яўленне абраза зрабіла Жыровічы месцам паломніцтва. Жыхары вёскі адчулі яго цудатворную сілу з першых хвілінаў

з'яўлення. А неўзабаве слава пра вялікую сілу абраза абляцела Беларусь. На месцы знаходжання абраза была пабудаваная драўляная царква.

Кожную раніцу пасля набажэнства перад абразом здзяйсняецца малебен з акафістам Божай Маці. Асабліва шануецца дзень з'яўлення абраза – 20 мая. Дарэчы, сёлета вернікі плануюць адсвяткаваць 550-годдзе з'яўлення жыровіцкай іконы і 500-годдзе манастыра.

Жыровічы – не толькі цэнтр праваслаўя Беларусі, але і турыстычны цэнтр. За апошнія гады аграгарадок прыкметна змяніўся і гатовы прыняць шматлікіх турыстаў.

*Анжэліка ЗІНЕВІЧ,
навуковы супрацоўнік
Слонімскага раённага
краязнаўчага музея
імя І.І. Стаброўскага*

Гістарычны цэнтр Слоніма

Сябры!

Не забывайцеся падпісвацца на «Краязнаўчую газету». Гэта можна зрабіць да 25 чысла любога месяца. Кожны падпісчык – голас у падтрымку краязнаўства. Будзьма разам!

Нашы спачуванні

Днямі пайшоў з жыцця доктар філасофскіх навук, прафесар кафедры этналогіі і фальклору БДУКІМ **Энгельс ДАРАШЭВІЧ**. Для яго сяброў, калегаў і вучняў Энгельс Канстанцінавіч – прыклад самаадданасці адвечным каштоўнасцям навукі, духоўнасці і справядлівасці.

Э. Дарашэвіч нарадзіўся 26 кастрычніка 1931 г. у Мінску ў сям’і служачых. У вайну сям’я была ў эвакуацыі, бацька (Канстанцін Дарашэвіч) загінуў, змагаючыся з акупантамі ў мінскім падполлі. Па сканчэнні Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта з 1953 г. выкладаў у Горы-Горацкай сельскагаспадарчай акадэміі. З 1958 г. працаваў у Інстытуце філасофіі і права Акадэміі навук БССР. У 1985 г. абараніў доктарскую дысертацыю «Філасофія эпохі Асветы ў Беларусі». У 1984 г. стаў лаўрэатам Дзяржаўнай прэміі БССР за ўдзел у напісанні цыкла даследаванняў па гісторыі філасофскай і грамадска-палітычнай думкі Беларусі. У 1990 г. было прысвоенае вучонае званне прафесара.

У 1990 – 2000-я гг. прафесар Э. Дарашэвіч працаваў у НАН Беларусі загадчыкам аддзела Рэспубліканскага цэнтра сацыялагічных даследаванняў пры Інстытуце філасофіі і права, галоўным навуковым супрацоўнікам Інстытута сацыялогіі АН БССР і ў сталічных установах вышэйшай адукацыі. З 2009 г. – прафесар кафедры этналогіі і фальклору БДУКІМ, працягваў падтрымліваць плённыя навуковыя сувязі з акадэмічнай навукай, калектывам Інстытута філасофіі НАН Беларусі, удзельнічаў у палявой экспедыцыйнай дзейнасці кафедры.

ГА «Беларускі фонд культуры» і «Краязнаўчая газета» смуткуюць з прычыны смерці прафесара Энгельса ДАРАШЭВІЧА, даўняга сябра БФК, удзельніка журы фальклорнага фестывалю «Берагіня» ды іншых мерапрыемстваў фонду. Выказваем шчырыя спачуванні родным, блізкім і калегам навукоўцы. Светлая памяць аб ім і зробленае гэтым чалавекам застануцца ў нашай памяці.

Лекцыі пра мудрасць Вякоў

У Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры цяпер экспануюцца літаратурна-мастацкія выстаўкі «Мудрасць вякоў» і «Біблія для народа 1692 – 1696 гг. Васіля Кораля». У іх межах музей прапанаваў шэраг адкрытых лекцыяў для аматараў літаратуры і гістарычных кантэкстаў.

15 лютага адбылася лекцыя Алеся Бразгунова «Перакладная літаратура Беларусі XV – XVII стст.». 19 лютага – лекцыя Ірыны Дубянецкай «Беларускі апакаліпсіс канца XVII ст. і касмагонія “Бядняцкай Бібліі” Васіля Кораля», а 20 лютага – яе ж «Дзівосы Францішка Скарыны: акадэмічныя і эзатэрыч-

ныя веды Пражскай Бібліі 1517 – 1519 гг.».

Ахвочыя могуць наведаць яшчэ адну лекцыю. 29 лютага адбудзецца лекцыя А. Бразгунова «Шматмоўная паэзія Беларусі XVI – XVIII стст.».

А. Бразгуноў – літаратурназнавец-медывіст, паэт і перакладчык, кандыдат філалагічных навук, вядучы навуковы супрацоўнік Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі. Накірункі зацікаўленасці – літаратура ВКЛ XVI – XVIII стст., заходнееўрапейскі рыцарскі і гістарычны раман XII – XVII стст.

Павадле інфармацыі арганізатараў

На тым тыдні...

✓ **11 лютага** ў Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры ў рамках часовай літаратурна-дакументальнай экспазіцыі «**Валяцін Тарас і Рыгор Барадулін. На выспе ўспамінаў...**», прымеркаванай да 90-годдзя В. Тараса і 85-годдзя Р. Барадуліна прайшоў **Вечар памяці паэта, празаіка, публіцыста, перакладчыка Валяціна Тараса**. Экспазіцыя складаецца з частак, прысвечаных канкрэтным перыядам у жыцці пісьменнікаў. Прадстаўлены матэрыялы з фондаў музея гісторыі беларускай літаратуры і архіва сям’і Тарасаў: арыгінальныя фотаздымкі, рукапісы, асабістыя рэчы, творы пісьменнікаў, часопісы, кнігі з дароўнымі надпісамі. Пад час імпрэзы прагучалі ўспаміны сяброў, калегаў, родных.

✓ **12 лютага** ў Мастацкай галерэі Міхаіла Савіцкага прайшло **адкрыццё персанальнай выставы жывапісу Раісы Сіплевіч «PATSINKA»**, прымеркаванай да 70-годдзя мастачкі. Назва выставы – гэта творчы сеўдэнім, пад якім працуе мастачка Р. Сіплевіч. У экспазіцыі больш за 80 жывапісных працаў з 1990-х гг. да нашых дзён. Адзін з любімых яе вобразаў – птушка. Крылатыя вольныя птахі суправджаюць яе герайнў; узняцца над рэальнасцю, узьішы толькі найлепшае і гіпербалізаваць гэтае лепшае – вось сапраўдная здольнасць Р. Сіплевіч.

Пабачыць творы можна да 8 сакавіка.

✓ **12 лютага** ў мастацкай галерэі «Універсітэт культуры» адбылася **творчая сустрэча «Не грусти»** з паэтам Фёдарам Баравым. Гучалі вершы пісьменніка, выступілі ўдзельнікі тэатра песні і паэзіі «Разам», які стварыў Ф. Баравы, а таксама скульптар Іван Міско, пісьменнікі Міхась Пазнякоў і

Валерый Калінічэнка, салістка Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Рэспублікі Беларусь Алена Сало ды інш.

✓ **13 лютага** ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь сумесна з Нацыянальным акадэмічным Вялікім тэатрам оперы і балета Рэспублікі Беларусь урачыста адкрытая **выстаўка**, прысвечаная творчым дасягненням мастака-пастаноўшчыка **Кацярыны Булгакавай «...Ад ідэі да тэатральнай сцэны...»**

У тэатр оперы і балета К. Булгакава прыйшла як мастак-пастаноўшчык у 2002 г. і працуе дагэтуль, брала ўдзел у афармленні больш за 20 спектакляў.

✓ **13 лютага** Нацыянальны цэнтр сучасных мастацтваў запрасіў на **выстаўку «Сэрца назіральніка за птушкамі»**. Штуршком стала кніга «Мроі пра паветра. Вовыт пра ўяўленне руху» французскага філосафа і мастацтвазнаўцы Гастона Башляра. Мара пра чалавечы палёт настолькі простая і недвухсэнсоўная, што часта ўспрымаецца на мяжы банальнасці. Узьішы за аснову сімвалізм палёту, выстаўка

паказвае нязменнае імкненне чалавека да ўзнёслага, яго адчайнае жаданне пераадолець штодзённасць, сцвярджае каштоўнасць летуценнасці і фантазіі і ў той жа час нагадвае пра крохасць чалавечка. Большасць твораў – са збору Нацыянальнага цэнтра сучасных мастацтваў: працы Канстанціна Селіханава, Паўла Вайніцкага, Ганны Ціханавай-Ёрданавай і іншых.

Пабачыць працы можна па 8 сакавіка.

✓ **13 лютага** ў Літаратурным музеі Максіма Багдановіча адбылася імпрэза **«Уладар кахання – Купідон»**, прымеркаваная да дня закаханых. У паэзіі Багдановіча не заўсёды зразумееш: жанчыны ў яго вершах – гэта ідэальны вобраз, мроя ці рэальны чалавек. Гісторыі кахання заўсёды былі няпростымі, гісторыі яго сям’і – не менш складанымі. На імпрэзе прапанавалі пазнаёміцца з імі бліжэй, даведацца пра жанчынаў, з якімі М. Багдановіч звязваў лёс, таямніцы асабістага жыцця паэта і яго сям’і. Працягнуў рамантычную ноту інды-фолк гурт «Няміга».

Музей беларускага народнага мастацтва ў Раўбічах **15 лютага** запрасіў на **выстаўку «Чараўніц-**

тва іголачкі». Прадстаўленыя працы выдатных майстрых Святланы Піваварчык і Святланы Аляксеевай. Абедзве звязаны са стварэннем і дзейнасцю клуба «Сузор’е» пры Беларускам саюзе жанчынаў Першамайскага раёна г. Мінска. Вышывальшчыцы спалучаюць у сваіх працах складаныя матэматычныя вылічэнні кожнага сцяжыка, дакладнасць строгай схемы з палётам фантазіі і ўласнымі эстэтычнымі перавагамі. Прадстаўленыя працы, выкананыя ў розных тэхніках ручной вышывкі: лічыльны крыж, паўкрыж, габеленавы шоў, гладзь і іншыя – ад выштых невялікіх сурвэтак да абрусаў, ад мініяцюрных сумачак да навалачак. Выштыя карціны прыцягваюць асобную ўвагу.

Выстаўку можна пабачыць па 16 мая.

✓ У гатэлі «Crowne Plaza Minsk» **18 лютага** прайшла **канферэнцыя «Двусторонніе отношения между Беларусью и Турцией в сфере культуры и образования»**, у рамках якой адбылося падпісанне Мемарандума аб супрацоўніцтве паміж Музеям анаталійскіх цывілізацыяў (г. Анкара, Турцыя) і Нацыянальным гістарычным музеем Рэспублікі Беларусь.

У рамках мерапрыемства абмеркаваныя пытанні супрацоўніцтва паміж Беларуссю і Турцыяй. Удзел бралі Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Турцыі ў Рэспубліцы Беларусь Мустафа Озджан, прадстаўнікі Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь, установаў культуры і адукацыі, журналісты.

✓ **18 лютага** ў мастацкай галерэі «Універсітэт культуры» адбылося **адкрыццё выставы станковай і кніжнай графікі «Я валяюся на траве, што фантазіі в голаве...»** Лоры Стрыжак і Наталі Харольскай. Прысвечаная выстаўка тэме дзяцінства, вобразам дзяцей, свету іх фантазіяў, мрояў і памкненняў.

Пад час Вечара памяці Валяціна Тараса

Беларусы, якія асвойваюць Сібір

Нядаўна ў Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры ў рамках XXVII Мінскай Міжнароднай кніжнай выставы-кірмашу адбылася прэзентацыя ўнікальнага выдання – двухтомніка «Белорусы в Сибири», падрыхтаванага і выдадзенага расійскім Грамадскім дабрачынным фондам «Возрождение Тобольска».

Прадстаўлялі выданне галоўны рэдактар кнігі Юрый Пермінаў і кіраўнік фонду Аркадзь Ялфімаў. У музеі сабраліся пісьменнікі, навукоўцы, фалькларысты. Спачатку супрацоўніца музея Эліна Сврыядовіч дала слова гасцям, якія расказалі аб працы над кнігамі. З цёплымі словамі на адрас гасцей звярнуліся дырэктар музея Міхаіл Рыбакоў, старшыня Беларускага фонду культуры Тадэуш Стружэцкі, беларуская паэтка Ніна Фралова. У час прэзентацыі Ю. Пермінаў і А. Ялфімаў падарылі двухтомнік музею і мінскім бібліятэкам № 7 і № 16. Прэзентацыя кнігі, зазначылі яе стваральнікі, адбудзецца і ў іншых гарадах Беларусі.

З першага тома чытач можа даведацца, што беларусы (літвіны) з сёвай даўніны пачалі асвойваць

дзікую таёжную краіну – Сібір. Нашыя далёкія продкі былі ў ліку першых адважных мараходаў Паўночнага Ледавітага акіяна, заснавалі г. Анадыр на Чукотцы, пабудавалі парты на ўсім узбярэжжы Ледавітага акіяна. Уздзельнічалі нашыя суайчыннікі і ў паходзе легендарнага Ермака на Сібірскае ханства. Шмат каму вядомыя імёны беларусаў-даследчыкаў Сібіры Івана Чэрскага, Васіля Прончышчава, Барыса Вількіцкага, братоў Дыбоўскіх, імёнамі якіх названыя геаграфічныя аб'екты Сібіры і Далёкага Усходу.

Агульныя лёсы Беларусі і Сібіры звязаныя нейкім містычным чынам і з лёсам рускага пісьменніка Фёдара Дастаеўскага, які мае ў радаводзе беларускі карані. За сувязь з пераходзіцамі царскі ўрад прыгаварыў пісьменніка

Аркадзь Ялфімаў

да смяротнага пакарання, якое было заменена на катаржныя работы тэрмінам на 4 гады (1850 – 1854 гг.) у Омску. Па шляху на катаргу жонкі ссыльных дзекабрыстаў падарылі пісьменніку Евангелле, якое Дастаеўскі зберагаў усё жыццё як каштоўную рэліквію. Перавыдадзенае ў Табольску «Евангелле Ф.М. Дастаеўскага» госці з Расіі падарылі Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі, і сёння з ім можа азнаёміцца кожны чытач. Многа беларусаў апынулася ў Сібіры пасля паразы паўстанняў 1831 і 1863 гг., а таксама пад час рэпрэ-

сіяў 1930-х гг. У пошуках лепшай долі тысячы беларусаў перасяліліся ў Сібір за час сталыпінскай рэформы. У 1960 – 1970-я гг. рамантыкі «за туманом і за запахам тайгі» у Сібір па камсамольскай пущэўцы выехала на будоўлі шмат беларусаў, у ліку якіх быў і аўтар гэтых радкоў, аб чым і расказаў прысутным. У асваенні нафтавых і газавых багаццяў Заходняй Сібіры ўдзельнічала шмат беларусаў, якія пераважна працавалі там вахтавым спосабам. Большасць беларусаў цвёрда асела на сібірскай зямлі і вызначылася сярод іншых вялікай працавітасцю, а ў часы Вялікай Айчыннай вайны тысячы беларусаў праяўлялі ў баях з ворагам прыклады гераізму і адвагі.

Другі том мае раздзел «Памятнае», дзе прадстаўленыя матэрыялы аб жыцці, побыце сялянскіх родаў, беларускіх вёсак у Сібіры. Яшчэ адзін раздзел змяшчае вершы паэтаў беларускага паходжання Івана Кандрацэва – аўтара верша песні «По диким степам Забайкалля», Алеся Гаруна, Сяргея Дарожнага,

Івана Ласкова. Пераклад вершаў, змешчаных у кнізе, з беларускай мовы на рускую, зрабіла Н. Фралова, прысутная на прэзентацыі.

Двухтомнік «Белорусы в Сибири» аздабляюць шматлікія ілюстрацыі, зробленыя расійскім мастаком В. Валерыусам, а прадмову напісаў старшыня Расійскага гістарычнага таварыства С. Нарышкін.

Унікальнае выданне, яго прэзентацыя пакінулі добрае ўражанне ў прысутных на мерапрыемстве. Двухтомнік мае вялікую цікавасць і для краязнаўцаў нашай краіны.

Лявон ЦЕЛЕШ, г. Дзяржынск, фота аўтара

Ад «КГ». Думаецца, Беларусь будзе чакаць ад стваральнікаў гэтага знакавага выдання яшчэ адзін том – том, прысвечаны сучаснаму асваенню Сібіры. Дзясяткі тысячаў беларусаў асвойвалі нафтагазавыя радовішчы Заходняй Сібіры. Яны будавалі і Ніжневартаўск, і Лангепас, і пасёлак Беларускі. Яны здабывалі першыя тоны нафты з першых радовішчаў. Гэты подзвіг беларусаў забыць нельга. А колькі іх засталася навечна ў вечнай мерзлаце Ханты-Мансі?

Справаздача аб праведзенай рабоце за 2019 каляндарны год Мясцовага культурна-асветніцкага фонду «Шчорсы і Храптовічы»

1. Праведзены гідралагічныя даследаванні РУП «Цэнтральны навукова-даследчы інстытут комплекснага выкарыстання водных рэсурсаў» з мэтай усталявання магчымых прычын падтаплення гістарычнай тэрыторыі парку сядзібы Храптовічаў у аг. Шчорсы.

2. Распрацаваны план мерапрыемстваў па ліквідацыі падтаплення парку.

3. Усталявана альтанка ў парку сядзібы Храптовічаў і перададзена на баланс Шчорсаўскага сельскага Савета.

4. Усталявана дзіцячая пляцоўка з удзелам мясцовай супольнасці ў парку сядзібы Храптовічаў і перададзена на баланс Шчорсаўскага сельскага Савета.

5. Пасаджаныя кусты і кветкі вакол альтанкі.

6. Праведзены збор сродкаў на валанцёрскія летнікі праз краўдфандынгваю пляцоўку «Моламола».

7. Атрыманы дазвол Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь на правядзенне работ па расчыстцы парку сядзібы Храптовічаў на падставе гідралагічных даследаванняў, праведзеных Фондам, і першасных батанічных даследаванняў, праведзеных выканкамам.

8. Арганізаваны валанцёрскі летнік з удзелам валанцёраў мінскіх ВНУ на працягу 6-і тыдняў з 14.07.2019 па 25.08.2019 г. Усяго прынялі ўдзел у летніку 52 студэнты.

9. Арганізавана валанцёрская акцыя IHS Markit 02.08.19 – на працягу дня працавалі 22 чалавекі на ўборцы тэрыторыі Мураванкі.

10. Працягваюцца даследчыя працы: пошук інфармацыі ў архівах, яе сістэматызацыя, аблічбоўка гістарычных дакументаў, гутаркі са старажыламі і запіс атрыманых звестак.

Справаздача аб расходаванні Фондам «Шчорсы і Храптовічы» грашовых сродкаў і выкарыстанні іншай маёмасці за 2019 год

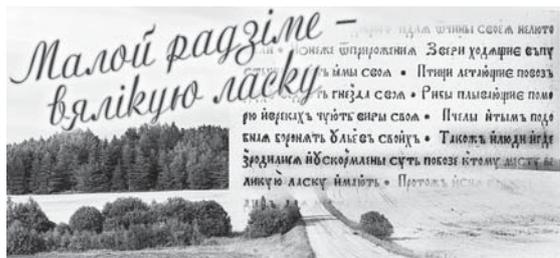
Грашовыя сродкі (бел. руб.), атрыманыя ў справаздачным перыядзе		Мэты расходавання	
Крыніца	Сума	Сума	Каму і за што пералічаныя
Астатак сродкаў на рахунках па стане на 01.01.2019 г.	75,52		
Добраахвотная (спонсарская) дапамога	11315,79	2520,00	За даследаванні з мэтай усталявання магчымых прычын падтаплення тэрыторыі ансамбля (РУП «Цэнтральны навукова-даследчы інстытут комплекснага выкарыстання водных рэсурсаў»)
		5800,00	За выраб і ўстаноўку альтанкі на тэрыторыі сядзібы (ІП Шынгарова У.П.)
		721,00	За набыццё футболак для валанцёраў (ІП Малінковіч Д.Г.)
		366,27	Выдаткі на адміністрацыйна-гаспадарчыя патрэбы Фонду
		1072,44	Аплата працы супрацоўнікаў
		492,91	Адлічэнні на сацыяльныя патрэбы, падаткі і абавязковае страхаванне
Усяго за год	11315,79	11095,00	

Астатак сродкаў на 01.01.2020 г. 296,31

Нематэрыяльны актыў у выглядзе інтэрнэт-сайта фонду 3600,00

Дырэктар фонду

Г.Г. БУЛДА

Палюбіў зямлю, якая ўзгадавала

У кожнага свая малая радзіма. Мы звыклі думаць, што гэта месца, дзе чалавек нарадзіўся і вырас. Але гэтак не заўсёды. У Аляксандра Казакова дзве радзімы: адна ў Расіі, дзе ён 15 красавіка 1978 г. нарадзіўся, другая – у Беларусі, дзе вырас.

«эксплуатацыя нафтавых і нафтагазавых свідравінаў».

Перш, чым дамагчыся поспехаў у кар'еры, неабходна было прайсці па ўсіх прыступках працоўнай лесвіцы ад аператара па здабычы нафты, далей – майстра па здабычы нафты, намесніка начальніка цэха, начальніка цэха. І толькі пасля гэтага

Жыхары да свята рыхтуюцца загадзя, праводзяць выстаўкі, ладзяць кірмаш.

«Я мару, каб моладзь не выязджала з Лучына, – кажа Аляксандр Уладзіміравіч, – наадварот, каб сюды ўсе з'язджаліся, і ўмовы для гэтага былі камфортныя».

У жніўні 2017 г. у Лучыне была асвечаная царква Казанскай іконы Божай Маці, ініцыятарамі будаўніцтва якой сталі бацька і сын Казаковы. З'яўленне храма для жыхароў было значнай падзеяй. Казалі: «Без царквы Лучын асуджаны на выміранне». Можна, гэта супадзенне, а можа, і не, але пасля адкрыцця храма колькасць насельніцтва, ды і вучняў у школе, пачала расці.

На тэрыторыі Лучынскай школы 1 верасня 2018 г. Аляксандр Уладзіміравіч ініцыяваў адкрыццё дзіцячай гульнявой пляцоўкі. Акрамя гэтага дапамагае вучням рэалізоваць іх ідэі, звязаныя з раскрыццём невядомых старонак з гісторыі роднага кутка. Напрыклад, навучэнцы школы вывелі 22 прозвішчы аднавяскоўцаў, ахвяраў акупацыі ў гады Вялікай Айчыннай вайны. На ўвечаванне іх памяці А. Казакоў вылучыў сродкі, і летась 9 мая (напярэдадні святкавання 75-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў) адбылося адкрыццё мемарыяльнай пліты каля Сталы загінулым аднавяскоўцам.

Таксама ў двары Лучынскай школы былі пасаджаныя 75 плодовых і ягадных дрэваў, сродкі на набывццё сяджанцаў выдаткаваў Аляксандр Уладзіміравіч, якога цяпер высюкцы называюць «чалавек з вялікім сэрцам».

Пачуццё любові да роднага краю здатнае ўзгадаваць толькі вялікае сэрца, здольнае палюбіць месца, дзе ты не толькі нарадзіўся, але і ў якім вырас. Гэтае пачуццё любові немагчыма падзяліць на дзве паловы.

Дар'я ВОРАЧКАВА,
вучаніца 9-га класа
Лучынскай базавай школы
Рагачоўскага раёна

Малой радзімы частка біяграфіі

У рамках Года малой радзімы напярэдадні 80-годдзя Кобрынскага раёна бібліяграфамі цэнтральнай раённай бібліятэкі падрыхтаваны і выдадзены інфармацыйна-бібліяграфічны паказальнік «Малой радзімы частка біяграфіі».

Дзвінскі і Кобрынскі раёны, у склад якіх увайшла тэрыторыя сучаснага Кобрынскага раёна.

Безумоўна, гісторыя станаўлення раёна, развіцця матэрыяльнай і духоўнай культуры Кобрыншчыны звязаная з гісторыяй усёй нашай краіны, і пачынаецца яна значна раней за 1940 год. Раздзел «Кобрынскі раён: хроніка гісторыі ў датах» прадстаўляе асноўныя даты гісторыі Кобрыншчыны з глыбіні стагоддзяў да нашых дзён.

Юбілей раёна супадае з 75-годдзем Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне, якая пакінула свой жорсткі адбітак у гісторыі нашага краю. Ніколі не сатруцца з памяці цяжкія гады вайны і ніколі не будуць забыты тыя, хто аддаў сваё жыццё за радзіму. Цяжкі, гераічны перыяд Вялікай Айчыннай у гісторыі раёна знайшоў адлюстраванне ў выданні.

У Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў Рэспублікі Беларусь па Кобрынскім раёне занесеныя 72 гісторыка-культурныя каштоўнасці, у тым ліку 69 матэрыяльных нерухомых, 1 матэрыяльная рухомая, 2 нематэрыяльныя. Нам ёсць чым ганарыцца, каго памятаць і шанаваць.

Выданне змяшчае спіс крыніцаў (каля 100 бібліяграфічных запісаў) з кніг, энцыклапедычных даведнікаў, уключае артыкулы з перыёдыкі, пачынаючы з 1967 года; ёсць спасылкі на найбольш стабільныя інтэрнэт-рэсурсы.

Напрыканцы нагадаем, што больш падрабязна азнаёміцца з паказальнікам «Малой радзімы частка біяграфіі» можна на сайце Кобрынскай РЦБС (рубрыка «Краязнаўства») і ў гісторыка-краязнаўчым цэнтры бібліятэкі.

Святлана КУРАЧУК,
галоўны бібліяграф
Кобрынскай цэнтральнай
раённай бібліятэкі

А. Казакоў у царкве Казанскай іконы Божай Маці

Бацькі Аляксандра Уладзіміравіча – уладжэнцы аднаго з самых старажытных паселішчаў Беларусі: в. Лучын Рагачоўскага раёна. У 1974 г. бацька, Уладзімір Андрэевіч, быў вымушаны з'ехаць, бо займаў кіраўнічую пасаду ў сістэме ПАТ «Сургутнафтагаз» (назва цяперашняя. – «КГ»). Праз два гады забраў жонку Наталю Аляксандраўну. Так і склалася, што нарадзіўся Аляксандр у расійскім горадзе Сургут.

Аднак радавое гняздо на беразе Дняпра, лугі і гаі, блізкія людзі ўсё больш прыцягвалі да сябе.

Наталля Аляксандраўна ўспамінае: «Як толькі канікулы ў школе пачынаюцца, так усе дзеці на мора адпачываць едуць, а Саша заўсёды ў Лучын імкнецца. Пакуль не атрымаў першую зарплату, нікуды і не ездзіў. Ніякае мора не можа даць яму тое задавальненне, якое атрымавае ў Лучыне, на беразе Дняпра».

Па сканчэнні 9-і класаў Аляксандр паступіў у Сургутскі нафтавы тэхнікум, затым у Цюменскі нафтагазавы ўніверсітэт па спецыяльнасці

пачаць працоўную дзейнасць у апарце Упраўлення «Сургутнафта». Цяпер Аляксандр Уладзіміравіч працуе начальнікам аддзела ўпраўлення знешняй эканамічнай дзейнасці. Жанаты, бацька трох сыноў, у вольны час любіць падарожнічаць, але найчасцей імкнецца прыехаць у Лучын. Ён прыкладае шмат намаганняў, каб зрабіць месца, што стала для яго малой радзімай, яшчэ больш прыгожым і прывабным.

Дзякуючы яму тут зарадзілася традыцыя святкавання Дня вёскі, які праводзіць штогод у жніўні.

Адкрыццё дзіцячай пляцоўкі

Інфармацыйна-бібліяграфічны паказальнік «Малой радзімы частка біяграфіі» дае магчымасць у кароткім, лакальным выкладзе ўспомніць 80-гады гістарычнага шляха Кобрынскага раёна. Структура выдання ўключае некалькі раздзелаў, адзін з якіх – «Кобрынскі раён: факты, падзеі, людзі» – дае звесткі пра геаграфічнае становішча, адміністрацыйна-тэрытарыяльны падзел, кліматычныя ўмовы, эканамічны, турыстычны патэнцыял раёна. Большасць старонак выдання прысвечана гісторыі раёна, пачынаючы з 15 студзеня 1940 года. Гэтым днём датаваны Указ Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР «Аб стварэнні раёнаў у Баранавіцкай, Беластоцкай, Брэсцкай, Вілейскай і Пінскай абласцях Беларускай ССР», паводле якога былі скасаваныя паветы і ўсталяванае новае адміністрацыйнае дзяленне на раёны. У Брэсцкай вобласці сярод іншых былі створаны Антопальскі,

«Взяша Менеск ... и поидоша к Немизе»

Бітве 1067 года на рэчцы Нямізе было прысвечана нямала навуковых і папулярных публікацыяў. У кожнай з іх аўтары імкнуліся паказаць яе згодна з сваім сфармаваным поглядам. Шырокі розгалас сярод даследчыкаў па месцы, храналогіі ходу і вынікаў бітвы сведчыць пра важнасць асэнсавання гістарычнай мінуўшчыны краіны.

Бітва на Нямізе была трагічным акордам першай паловы 1067 г. у ваенным супрацьстаянні аб'яднаных войскаў паўднёва-рускіх князёў на чале з Ізяславам, Святаславам, Усеваладам Яраславічамі з аднаго боку, а з другога – войскам Усяслава Брачыславіча, князя полацкага. Згодна з летапісным апавяданнем прэамбулай таго года сталася авалоданне Менскам Яраславічамі. Сярод навукоўцаў выявіліся разыходжанні адносна сапраўднасці месца знаходжання летапіснага Менска. У яго назве корань «мен» сведчыць пра паходжанне ад наймення рэчкі. І сапраўды, на захад ад сучаснага Мінска на сутоцы ракі Пціч і невялікай рачулки Менка ўзвышаецца гарадзішча, абарончыя валы якога характэрныя для ўмацаванага пасялення. У сённяшнім горадзе Мінску на правабярэжжы Свіслачы захаваліся ў зямлі рэшткі замка, дацёраўкай заснавання якога частка даследчыкаў лічыць XI ст. Пра які горад Менск распавядалі летапісы?

Яраславічы падышлі да Менска. У сярэднявеччы штурм замка звычайна адбываецца пасля аблогі, доўгага стаяння паблізу сценаў. Неабходна ўладкаваць лагер, наладзіць харчаванне войска, прыглядаць і карміць коней. Шматдзённы зімовы марш войскаў Яраславічаў па прасторах некалькіх земляў у межах Полацкага княства да Менска

Бітва на Нямізе. Мініяцюра з Радзівілаўскага летапісу

прымушае захапіць замак у кароткі тэрмін, а мяняне закрыліся, раіліся і вырашалі свой лёс... У халодную палову года небяспечна чакаць доўгі час вынікаў перамоваў у статычным становішчы. Летапіс згадвае, што «братья взяша Менеск», і што Яраславічы жорстка абыйшліся з гараджанамі: забілі мужчынаў і ўзялі вялікі палон. Такое ўчыняецца толькі ва ўмовах стаўлення як да ворагаў, чужынцаў. Менск мог быць захоплены або без боя з-за таго, што мяняне адчынілі вароты, або штурм быў вельмі хуткі без якога-небудзь супрацьўзвалення і вайскавай сутычкі. Жорсткасць паводзінаў і летапісна заўвага «братья взяша Менеск» указвае на верагоднасць сілавога працэсу. Значэнне слова «взяша» можна трактаваць і як прымусовае атрыманне чаго-небудзь. Згодна з вынікамі сваіх археалагічных даследаванняў доктар гістарычных навук, прафесар Э. Загарульскі канстатуе, што ў культурных пластах гарадзішча на Менцы не выяўлены сведчанні ваенных дзеянняў – штурму з слядамі спалення пасялення. Даследчыкі лічыць, што ў той час яно яшчэ не існавала, а

Менск на Свіслачы ўжо быў. З аднаго боку, адсутнасць ваенных слядоў штурма гарадзішча на Менцы і жорсткасць Яраславічаў адносна мянянаў прыводзіць да адзінага заключэння, што горад усё ж быў захоплены. На гэтым ваенная кампанія зімы 1067 г. не завяршылася, і яе далейшы ход высвятліе сапраўднае месца тагачаснага Менска.

Што рабілі Яраславічы пасля перамогі над мянянамі? Яны працягвалі сваю справу. Ворагам для іх заставаўся Усяслаў Брачыславіч, згодна з храналогіяй падзеяў, наступным месцам вайсковага супрацьстаяння сталася крывавае сеча на берагах Нямігі.

Летапіс засведчвае прыназоўнікам «к» наяўнасць пасялення. Выраз «пойти к Немизе» гаворыць пра рух да населенага пункта і таксама ўказвае пра ход на адлегласць, а Менск на Свіслачы знаходзіцца за некалькі содняў крокаў ад пасялення Нямізы, якое месцілася на схіле супрацьлеглага ўзвышша. З гэтай нагоды ў летапісе не было б

запісу пра рух як абазначэнне перамяшчэння на дыстанцыю. Ад валоў Менска на Свіслачы можна спачатку знішчаць праціўніка стрэламі і дроўкамі, не ўступаючы ў кантакт, і толькі потым сыходзіцца ў рукабоі, забіваючы яго мячамі

Згодна з замерамі па мапе паміж гарадзішчам на рэчцы Менка і вытокаў Нямігі звыш 13 км, а да яе вусця пры рэчцы Свіслач – 16,7 км. Пры хуткаму ходу 3-4 км у гадзіну войскі Яраславічаў дасягаюць вытоку і вусця Нямізы максимум за 6-7 гадзінаў. Летапісна спасылка на рух «к Нямізе» была рушаннем на пэўную адлегласць, а не хадой ад сценаў Менска на Свіслачы да пасялення Няміза на беразе Нямізы. У «Аповесці...» адзначаецца, што Яраславічы «поидоша к Немизе, и Всеслав поиде противу». Нягледзячы на схематычнасць перадачы летапісам рушання, у тэксце пераказваецца ў паслядоўнасці адно дзеянне, за якім наступае другое. Яраславічы пайшлі да пасялення Нямізы, а Усяслаў Брачыславіч да іх войска «поиде противу» – пайшоў насустрач Яраславічам. У гэтым крыецца факт накіраванасці руху і статычнасці дакладнага месца бітвы. Чым быў абумоўлены такі ход падзеяў? Яраславічы ведалі, дзе знаходзіцца воі Усяслава? Супраціўнікі сутрэліся паблізу пасялення Нямізы, якое стала адметным месцам іх бойкі і «совокупішася обои на Немизе». Растаноўка і паслядоўнасць кароткіх сказаў паведамляе, як абодва бакі сышліся каля пасялення Нямізы на берагах аднайменнай рэчкі. Пра захоп і авалоданне гэтым пасяленнем нічога не гаворыцца, значыць, яно было невялікім і неўмацаваным, а для летапісца была дадатковым арыенцірам пры апісанні месца бойкі.

Населены пункт, аднайменны рэчцы, мог бы размяшчацца і пры вытоку Нямізы, якая калісьці пачыналася згодна з сучасным планам горада напалівак ад былой «Таварнай станцыі» (сёння чыгуначная станцыя «Паўночная») і Калектарнага завулка, дзе раней было балота. Аднак у гэтым раёне, як і пры вусці рэчкі Нямігі, сучасныя карты Мінска не фіксуюць назвы тэрыторыяў Няміга або Няміза. Толькі паводле дакументаў XVI ст. паблізу замка ўзгадваецца Нямізскі (Стары) рынак.

Сутыкненне адбывалася ўдзень. Светлавы дзень ад апошняй дзясяткі дзён лютага і да пачатку другой дзясяткі дзён сакавіка прыкладна адзначаецца гадзінаў. Збор да рушання ад Менкі мог пачынацца зранку. Падрыхтоўка войска ў ноч абсалютна немагчымая з пункту гледжання захавання моцы войнаў перад бітвай. Збор увечары не дае начнага адпачынку. Таму на берагах Нямізы войскі сышліся ў другой палове дня.

Кульмінацыяй бітвы ў перадаецца не толькі жудасны вынік, але і ўказваецца тэрыторыя супрацьстаяння. На якім месцы па рэчцы Нямігі мог адбыцца бой? Паміж высокіх узгоркаў на сціснутай даліне Нямігі ад вытоку і да пачатку вусця не разгарнуцца па фронце двум войскам. Толькі шырокая прастора яе вусця адпавядае вялікаму бою, дзе побач і знаходзілася пасяленне Няміза.

Тут Няміга «амаль на волі» – пад драўлянымі насціламі

Паштовая марка Рэспублікі Беларусь (2002 г.)

14, 15 і 16 лютага Саюз беларускіх пісьменнікаў і Беларускі ПЭН-Цэнтр правялі IX Міжнародны паэтычны фестываль імя Міхася Стральцова «Вершы на асфальце». Мерапрыемствы праходзілі ў канферэнц-зале рэстарана «Сёмае неба» гатэля «Мінск», Літаратурным музеі Максіма Багдановіча і клубе «Грай». Партнёрамі выступілі Шведскі саюз пісьменнікаў, Польскі Інстытут у Мінску, Амбулада Латвійскай Рэспублікі ў Рэспубліцы Беларусь, Літаратурны музей Максіма Багдановіча, платформа «LATVIAN LITERATURE», Грамадска-культурніцкая кампанія «Будзьма беларусамі!», інтэрнэт-кнігарня «КНИНІ.ВУ», Літаратурнае аб'яднанне «Майстэр-

Дзвятыя «Вершы на асфальце»

ня. пр. Незалежнасці, 43», кавярня-клуб «Грай».

Пасля адкрыцця ў першы дзень фестываля прайшлі цырымонія ўручэння Літаратурных прэміяў Міхася Стральцова, «Залаты апостраф» часопіса «Дзеяслоў», прэзентацыя кнігі выбіранных вершаў М. Стральцова (укладальнік Андрэй Хадановіч) і паэтычныя чытанні лаўрэатаў літаратурных прэміяў Веры Бурлак, Марыі Мартысевіч, Галіны Сіўчанка. Выступілі таксама замежныя госці: Войцэх Бановіч Пётр Міцнер (Польшча), Валт Эрнстэйтс і Кірылс Эціс (Латвія), Петэр Мілчак

(Славенія), Вячаслаў Лявіцкі і Алена Сцепаненка (Украіна), Міра Лукша (беларускамоўная пісьменніца з Беларусі). Адбылося музычнае выступленне Андрэя Такіндана.

15 лютага ў Літаратурным музеі Максіма Багдановіча выступілі палякі В. Бановіч і П. Міцнер, іх перакладчыкі. Далей адбыліся паэтычныя чытанні Школы маладога літаратара W/Rights пры Саюзе беларускіх пісьменнікаў, марафон прэзентацыяў паэтычных кніг Валянціны Аксак, Георгія Барташа, Сабіны Брыло, Цемрыка Велета, Ігара Кулікова, А. Хадановіча. Скон-

чыўся дзень выступленнем барда Алеся Камоцкага.

У кавярні-клубе «Грай» прайшла «Ноч паэзіі», у якой бралі ўдзел Крысціна Бандурына, Цімур Буйко, Адам Глобус, Стась Карпаў, Наста Кудасава, М. Лукша, Уладзь Лянкевіч, Серж Мінскевіч, Тацяна Надбай, А. Сцепаненка, Цімур Хоміч, Юля Цімафеева, В. Эрнстэйтс, К. Эціс ды іншыя. Скончылася імпрэза выступленнем гурта «Няміга».

У апошні дзень запрасілі ў Літаратурны музей Максіма Багдановіча на «Фэст аднаго верша»: прайшлі фінальная вечарына і ўзнагароджанне пераможцаў.

Паводле інфармацыі арганізатараў

Субота ў кампаніі з пісьменнікамі

Цэлы месяц пры канцы мінулага года наведнікаў раённай бібліятэкі і цэнтры культуры радавала літаратурна-мастацкая экспазіцыя «Літаратурнае сузор'е Бярэзіншчыны». Яе аснову складала партрэтная галерэя звыш двух дзясяткаў пісьменнікаў і літаратурназнаўцаў, каронных бярэзінцаў і нараджэнцаў іншых мясцінаў, каму лёсіла жыць і працаваць на Бярэзіншчыне. Іх імёны ўваходзяць у адзіную карціну нацыянальнай літаратуры і не пабяжкілі з часам у летапісе раёна.

Ажыццё партрэты бярэзінскіх літаратараў дазволіла арт-прэзентацыя «Партрэты загарылі: малавядомае пра вядомых» у рамках акцыі «Культурная субота». Навучэнцы Бярэзінскай гімназіі ацанілі значнасць задумы бібліятэкараў распавесці пра землякоў па-зямляцку, прадставіць іх не ўзвесенымі на п'едэстал, а ў багаці цікавых звестак, побытавых і творчых клопатаў, што робіць іх больш блізкімі і зразумелымі.

Цікаваць выклікала статыстыка «Ведай нашых!». У нас ёсць 2 лаўрэаты Дзяржаўнай прэміі БССР, 2 ганаровыя грамадзяніны (М. Хонінаў – г. Беразіно, А. Каўко – г. Іванова і Іванаўскага раёна), 3 кандідаты філалагічных навук, 1 прафесар, 1 заслужаны дзеяч культуры. У гонар трох названых вуліцы (імя Р. Няхаі і М. Хонінава ў Беразіно, імя І. Маркевіча – у аг. Уша). Ёсць уладальнікі прэміяў «Залаты Купідон» і «Сярэбране пяро».

Самая папулярная прафесія бярэзінскіх пісьменнікаў – настаўнік (14 чалавек). Лагічна: настаўнік паходзіць не ад дыдактычнага «настаўляча», а ад філасофска-значнага «наталяча» ведамі і духоўнасцю. Такое ж прызначэнне і ў пісьменніка. На другім месцы – журналісты (5 чалавек): У. Несцяровіч, І. Маркевіч,

В. Самахвалаў, Я. Герцовіч, А. Бычкоўскі. Ёсць таксама былы супрацоўнік Адміністрацыі Прэзідэнта, інжынер, акцёр і дыктар радыё... Самая ўраджайная на літаратурных творцаў – вёска Сяліба, якая ўзрасцла чатырох пісьменнікаў, двое звязаныя лёсам з гэтай інтэрнацыянальнай вёскай, дзе ў згодзе і міры жывуць прадстаўнікі яшчэ нацыянальнасцяў, а ў 1920-я гады ў ваколіцах дзейнічаў інтэрнацыянальны атрад пад кіраўніцтвам венгерскага пісьменніка Матэ Залкі. Сялібская жанчына Праскоўя Віліткевіч у гады Вялікай Айчыннай вайны выратавала калмыцкага паэта, перакладчыка вершаў Янкі Купалы на калмыцкую мову Міхаіла Хонінава.

Старонкі біяграфіяў нашых землякоў вызначаюцца не стракатасцю акеанічных штампаў, а духоўнай напоўненасцю. У біяграфіі Рыгора Няхаі – пісьменніка-франтавага, арданаўца, 105-гадовага юбіляра прасочваецца супадзенне з фактамі біяграфіі самага вядомага ў свеце беларускага пісьменніка В. Быкава. Напрыклад, абодвух памылкова залічылі ў спіс загінулых. У час хвіліны памяці беларускіх літаратараў, якія не вярнуліся з Вялікай Айчыннай вайны, на пленуме Саюза пісьменнікаў Беларусі ў канцы 1945 года, калі прагучала прозвішча Няхаі, прыцішаную залу парусы хрыплаваты голас: «А я тут!». Усе азірнуліся і ўбачылі ў дзвях афіцэра-артылерыстаў старонкім пынцалю. Гэта быў Р. Няхай. Ён застаўся жывым, каб сказаць праўду аб вайне, жыць і працаваць паводле быкаўскага прыняцця: толькі мёртвым не баліць, жывым павінна баліць – калі не цела, то душа. Пражыў 77 гадоў, ніколі не звяртаўся да ўрачоў, гаварыў: «Не страшна, што часам баліць

сэрца. Яно таму і сэрца, каб адгукацца на правыя жыцця». Франтавым карэспандэнтам прайшоў вайну адзначаны ордэнамі Айчыннай вайны і Чырвонай Зоркі аднавясковец Р. Няхаі Якуб Герцовіч (карыстаўся псеўданімам Сялібка). У франтавой журналістыцы кантактаваў з вядомым савецкім паэтам А. Сурковым, маладога тады паэта М. Матусоўскага вынес паранены на руках.

Аўтар звыш 30-і п'есаў і камедыяў, сатырык Міхась Скрыпка прозвішча меў лірычнае, а лёс – драматычны. Круглы сірата не проста выжыў у Першай сусветнай вайне, Лютаўскай і Кастрычніцкай рэвалюцыях і грамадзянскай вайне, а выйшаў у людзі, хоць шмат было жыццёвых выпрабаванняў. Закончыў 7-годку толькі ў 19 гадоў, у гады ваеннага падполля штодзень хадзіў пад прыцэлам, быў вязнем фашысцкага канцлагера (з якога з трэцяй спробы ўцёк), меў у пашпартце штамп «39» – абмежаванне на пражыванне ў 39-і гарадах краіны. Сталінскай рэпрэсіі зведаў Якуб Ермаловіч з в. Вяшэўка і Янка Тумловіч з в. Сяліба (паводле іншых звестак, з суседняй в. Жаліна). Першы быў вызвалены ў 1941-м, а вось сялібскі васілёк быў скошаны касой рэпрэсіяў: асуджаны на 7 гадоў зняволення, памёр у турэмнай балніцы ў 38 гадоў. Імя маладога таленавітага лірычнага паэта з васілёк на манішчы перакрасліла крайда лёсу, вершы ў большасці страчаныя. Яўген Курто зв. Рачыборак пешкі прайшоў па Каўказе, бачыў Крым, але свой самы ўзнеслы гімн адрасаваў радзіме ў літаратурным нарысе «Свет мой, Бярэзань». Рыгор Ігнаценка, жыхар аг. Паплавы, ганаровы доўгажыхар раёна, колішні настаўнік музыкі і спеваў мясцовай школы мае салідны кнігазбор – 12 кніг

для дзяцей, што выйшлі ў друкарнях, і 2 бібліятэчныя самавыдавецкія зборнікі. Яго апавяданні ўключаны ў анталогіі і зборнікі, нават у «Буквар», а агульны тыраж выданняў – каля паўмільёна асобнікаў. Зямляк пісаў свае замалёўкі аб прыродзе ў лесе, за паходным рабочым сталом, на пяньку. Сірата, выхаванец дзіцячага дому, 11-гадовым хлапчуком зведаў эвакуацыю, быў усыноўлены армянскай сям'ёй і насіў другое імя, дабраўся з далёкага Баку да роднай Беларусі.

Знакаміты бярэзінскі дачнік – пісьменнік Яўген Хвалей, аб'ездзіў з кнігай «Прынцэса з тусоўкі» ўсе вобласці краіны, жыве ў в. Новая Каложыца нашага раёна, дзе быў маёнтка Ваньковічаў, чый род падараваў свету беларускага мастака, роўнага рускаму Рэпіну, стваральніка партрэтаў Міцкевіча, Пушкіна, Напалеона. Тут растуць 200-гадовыя таполі, што пападзіў бацька В. Ваньковіча ў гонар сына-першынца... Раман-эсэ «Серабрыстыя таполі» Я. Хвалей – даніна павагі земляку.

Усебакова адораны паэт і празаік, журналіст і мастак, аўтар 4-х кніг і 500 карцінаў – Уладзімір Несцяровіч з в. Карбаўскае. Выпускнік выскавай школы пасля трох гадоў працы токарам вытрымаў конкурс у 18 чалавек на месца і паступіў у мастацкае вучылішча. Мог застацца ў сталіцы мастаком Тэатра юнага гледача, але вярнуўся на бацькаўшчыну і сцвердзіўся як

журналіст раённага друку і пісьменнік. Былы супрацоўнік бярэзінскай газеты «Сцяг Леніна» Валерый Самахвалаў – аўтар яркай аповесці «Волахаўскія кладкі», жыве ў Літве, займаецца пісьменніцтвам і дабрачыннасцю, дапамагае бежанцам. Ураджэнец раёна Янка Цвік (І. Бабіновіч) у 1920 – 1930-я гады навучаў роднай мове дзяцей перасяленцаў-беларусаў у Сібіры. Тады ў Новасібірскай вобласці ў сяле жылі амаль адныя беларусы: адзін капец вуліцы называўся Міншчына, другі Магілёўшчына. Зямляк сустракаўся з Кузьмом Чорным, М. Магэцкім, Якуб Колас падарыў Янку Цвіку выданне паэмы «Сымон-музыка» з дарчым надпісам.

«Жывая галерэя» дала гімназістам магчымасць не толькі пазнаёміцца з цікавымі фактамі біяграфіяў, але і апаніць пісьменніцкае майстэрства землякоў. Тэатр аднаго акцёра Бярэзінскай ЦБ пад заклікам «Давайце пачытаем разам літаратурныя шэдэўрыкі землякоў!» ажывіў сюжэты апавяданняў М. Пазнякова «Пукеркі», А. Саскавец «Палінчыналяска», В. Самахвалава «Волахаўскія кладкі», Я. Курто «Зоя». Конкурсы «Самы ўважлівы» вылучыў навучнку гімназіі Е. Хадасок з уручэннем салодкага прыза і правам ганаровага фатаграфавання з залатым пяром – сімвалам прыгожага пісьменства.

*Тамара КРУТАЛЕВІЧ,
г. Беразіно*

І Нарачанскі край, і Палессе

Берасцейшчына літаратурная

У любові да сваёй малой радзімы, да Беларусі прызнаецца паэтэса Тамара Кручэнка ў новай, трэцяй па ліку паэтычнай кнізе «Прысвячэнне» (Мазыр, 2018). Зборнік складаецца з тэматычных раздзелаў «Радзіма», «Дзівасіл Беларусі», «Іду ў палку я бесмяротным», «На крылах мары», «Не забудзь сваіх каранёў» ды іншых.

Кранаюць вершы, прысвечаныя бацькоўскаму кутку паэтэсы, якая нарадзілася і вырасла на Мядзельшчыне, дзе ўсё такое роднае, шчымлівае, прыветнае:

*Бароў родных водар мядова-хваісты,
Грыбныя мясіны чаруюць найкол,
І рэчкі Вузьлянкі парожак бруісты,
Зары вечаровай агністы прыпол.
Імчыць на радзіму маленькі аўтобус.
Страчае гасцінна бацькоўскі куток.
І я адчуваю: радзіма – не глобус,
У сэрцы пульсуе жывы яе ток.
Табе прывітанне, мой край неабдымны,
Я з поўдня вязу, ад самога Палесся.
І чую пах юшкі, падкопчанай дымам,
І голас спрадвечнай бабулінай песні.*

Выпускніца Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, лаўрэат шматлікіх літаратурных прэміяў, у тым ліку міжнародных, Т. Кручэнка, творы якой друкаваліся ў перыядычных выданнях, альманахах і кнігах у Беларусі, Украіне і Расіі пад псеўданімам Тамара Купрэвіч, прысвяціла сапраўдны гімн зямлі, на якой па волі лёсу жыве і плённа працуе многія гады:

*А гэты край – ад Прыпяці да Сожа –
На карце, бы бацькоўская далонь...
Усё мне тут прыветна, любя, гожа,
Тут веку і майго прыкметны плён.
Ад тураўскіх падмуркаў, што ў скрыпце,
Да вышыванак неглюбскіх майстрых...
Зямлі духоўнасць нашай беражыце
І мудрасць чэрпайце з Кірылы кніг.
О, Гомельшчына, ты – маё натхненне,
Зямля сяброў, мой чалавечы лёс...
Ступае ўжо ўнука пакаленне
На бераг Вечнасці, на Сожа плёс.*

Асобны раздзел кнігі прысвечаны гераічнай барацьбе беларускага народа супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў у гады Вялікай Айчыннай вайны. Гэта вершы ў вянок памяці пра Віктара Дзмітрыевіча Вятошкіна, поўнага кавалера ордэна Славы, ганаровага грамадзяніна горада Гомеля і вобласці, Паліну Калашнікову, удзельніцу Вялікай Айчыннай вайны. Гэта творы, прысвечаныя гераізму савецкіх салдатаў, афіцэраў, партызанаў і падпольшчыкаў, якія мужна змагаліся з ненавісным ворагам («Пялёсткі з вішні на асфальце...», «Дняпро яшчэ не стаў у снежні...», «Ля Лоевай гары»). Гэта вершы пра нялёгкі лёс салдацкіх удоваў («Палюта», «А ад цябе ніякіх звестак...»).

Выявы роднай прыроды, чудоўныя моманты шчаслівага дзяцінства, радкі аб шчырым і нязгасным каханні склалі асобную нізку вершаў пад назвай «На крылах мары».

Кніга «Прысвячэнне» варта таго, каб яе читалі. Аб гэтым сведчыць і той факт, што ў 2018 годзе яе аўтару прысуджана абласная літаратурная прэмія імя Кірылы Тураўскага, што ўстаноўленая Гомельскім аблвыканкамам.

Міхась САІВА

Уздоўж

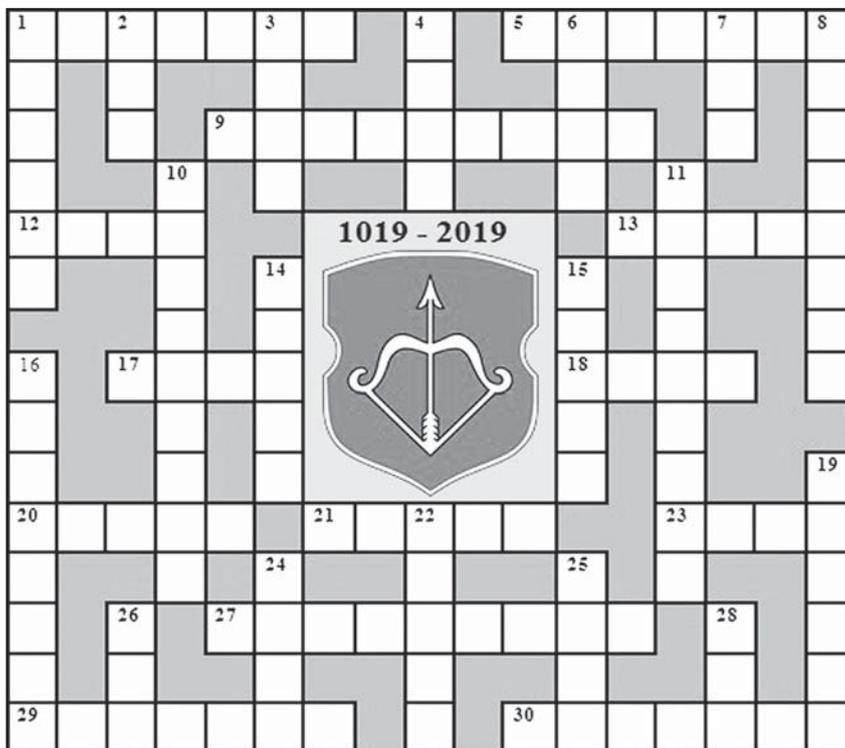
1. Мікалай... Чорны. Прозвішча канцлера ВКЛ, берасцейскага старасты, які заснаваў у Берасці першую на сучасных беларускіх землях друкарню, дзе ў 1563 годзе была надрукаваная Берасцейская Біблія – помнік беларускага кнігадрукавання. 4. Уладзімір .... Прозвішча вядомага пісьменніка, прафесара, які доўгі час кіраваў берасцейскім літаратурным аб'яднаннем. 8. «Вось – гвалтоўны гісторыі ход: // пагарджаны вякамі народ, // што душою аглох і аслеп, // плоне ў мову, і ў ... свой, і ў герб». 3 верша «Напярэдадні рафэрэндуму 15 мая 1995 года» Алеся Каско, ураджэнца Ганцаўшчыны. 9. «Кожны народ мае хаця б адзін геніяльны твор, і гэты твор – ...». Цытата паэта Алеся Разанава, ураджэнца Бярозаўскага раёна. 10. Раскідванне насення на глебу. 15. «Без крывінікі матчынае слова: // Кнігаўку чужы дзярэ ...». 3 верша «Матчынае слова» паэта, ураджэнца Ганцаўшчыны Віктара Гардзея. 16. «Малая падарожная...». Твор, які Францыск Скарына выдаў у Вільні ў 1522 годзе. 17. ... Нямцэвіч. Імя польскага пісьменніка, гісторыка, які нарадзіўся ў в. Скокі, побач з Берасцем. У час паўстання 1794 года служыў сакратаром і ад'ютантам у Тадэвуша Касцюшкі, быў удзельнікам паўстання 1830 – 1831 гадоў. 19. Музыка-драматычны твор. 20. Ліпень...: шчодры на духмяныя ягады (прык.). 23. Менахем .... Прозвішча ўраджэнца Берасця, Нобелеўскага лаўрэата, сёмага прэм'ер-міністра Ізраіля. У Берасці яму ўсталяваны помнік. 24. Вялікі князь ВКЛ і кароль Польшчы, які ў 1390 годзе дароваў Берасцю магдэбургскае права. 26. Ад дажджу травы расцвітаюць, ад песні – ... (прык.). 29. Напрамак у літаратуры і мастацтве ў XVII – XIX стагоддзях. 32. Хачу такое ..., каб не было часу для інтэрнэта (жарт). 33. «... на мох, бы ягнё, прылёт // Ля бярозаў у белай адзежы. // Калі недзе

існуе Бог, // тут ён, пэўна, у Белавежы». 3 верша Ларысы Геніюш «Белавежа». 34. «А Купалка зноў гукае. // Цёмнай ночкі не баіцца, // Кветку-... шукаць». 3 верша «Купальскае» Ніны Мацяш, ураджэнкі Бярозаўскага раёна. 35. Вёска ў Іванаўскім раёне, адкуль паходзіць старажытны беларускі род рускага пісьменніка Фёдара Дастаеўскага.

Упоперак

1. Тое, што і малюнак. 2. Псаломшчык. 3. «Хай кроў кіпіць і трэскаюцца жылы, // І засцяць ... слёзы мне і боль». 3 паэмы «Курапаты – 57» Анатоля Дэбіша, жыхара Берасця. 5. Старадаўні струнны шчыпковы музычны інструмент. 6. Інертны газ. 7. Вялікая балотная птушка. 11. «Ды калі ты не бязродны ... – // Гавары са мной па-беларуску». 3 верша «Будзе слоту першая публікацыя «Пісьмо з Брэст-Літоўска». 16. «І прасвечваюць нашыя сэрцы // Каліноўскі, ..., народ». 3 верша Я. Янішчыц «І прасвечваюць нашыя сэрцы». 18. Народная эпічная песня пра багатыроў. 21. Расцяпа (разм.). 22. Асаблівасць мовы. 25. Аб'ява аб спектаклі, канцэрце. 27. ... Ажышка. Імя польскага пісьменніцы, якая доўгі час жыла на Берасцейшчыне; у часы паўстання пад кіраўніцтвам Кастуся Каліноўскага актыўна дапамагала паўстанцам, адгалоскі чаго адчуваюцца ў яе аповесці «Нізіны». 28. Бязлесная роўная прастора. 30. Псаванне ў працэсе выкарыстання. 31. У латышскай міфалогіі лятучы дракон, які прыносіць багацце.

Складў Лявон ЦЕЛЕШ

ЛЮТЫ

25 – Клебановіч Вольга Міхайлаўна (1945), актрыса, народная артыстка Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1986), уладальніца прызга Беларускага саюза тэатральных дзеячаў «Крышталёная Паўлінка» (2003) – 75 гадоў з дня нараджэння.

25 – Пятро Прыходзька (Пётр Фёдаравіч; 1920, Хопціскі р-н – 2006), паэт, перакладчык, аўтар шэрага паэтычных зборнікаў (у тым ліку для дзяцей), лаўрэат Літаратурнай прэміі імя А. Куляшова (1985) – 100 гадоў з дня нараджэння.

26 – Бушэнка Аляксандр Станіслававіч (1945), журналіст, заслужаны дзеяч культуры Беларусі – 75 гадоў з дня нараджэння.

26 – Пузыня Уладзімір Якаўлевіч (1940, г. Мінск – 2012), майстар-рэстаўратар старажытных нацыянальных музычных інструментаў, педагог, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 80 гадоў з дня нараджэння.

27 – Мадораў Фёдар Аляксандравіч (1890–1967), расійскі і беларускі жывапісец, член-карэспандэнт АМ СССР, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, народны мастак Расіі – 130 гадоў з дня нараджэння.

28 – Алякс Дубровіч (сапр. Рэдзька Аляксей Рыгоравіч; 1910, Глыбоцкі р-н – 1942), паэт, удзельнік вызваленчага руху ў Заходняй Беларусі, адзін з ініцыятараў стварэння Літаратурнага фронту сялянска-рабочых пісьменнікаў – 110 гадоў з дня нараджэння.

28 – Клімаў Марат Рыгоравіч (1940, Івацэвіцкі р-н), мастак, які працуе ў галіне манументальна-дэкарацыйнага і станковага жывапісу, кавалер ордэна «Знак Пашаны» – 80 гадоў з дня нараджэння.

Народ сказаў...

Бацька расказваў:
– Што б вы думалі? Учора выпадкова ў кішэні свайго сына знайшоў пачак «Севера». Дастаў я тэя папяросы і кажу яму: «Калі яшчэ раз знайду ў цябе гэты паган «Север» – галаву адкручу...» А сёння зранку правяраю яго кішэні, а там ужо не «Север», а «Беламор»...
– Ну, дык ты адкруціў яму галаву? – пажартаваў нехта.
– Што ты, братачка, – замахаў рукамі бацька. – Скажы яму пра «Беламор» гэтак жа як

пра «Север», дык ён, нягоднік, пачне «Казбек» купляць.

Жонка. Любы, мне так сорамна прызнацца: я не ўмею гатаваць абедаў.

Муж. Не хвалойся, любя, мне таксама сорамна: я не ўмею грошы зарабляць.

Муж есць капусту, моршчыцу і кажа жонцы:

– Нешта ты сёння капусту нясмачную зварыла.

Жонка пакрыўдзілася:

– Кінь ты прыдзірацца, я ў гэтую капусту ўсю душу ўлажыла.

– А мяса ты палажыла?

– Ой, і праўдачкі, забылася.

– **Цёця, у вас няма дзяцей?**
– **Няма, дзіцятка.**
– **А чаму?**
– **Бо яшчэ не купілі.**
– **То вы, мусіць, на халадзільнік грошы збіраеце?**

– Спякла я, мамачка, пірог свайму мужыку ды такі румяны, як яблычак, а ён як улупіць мяне пірагом у плечы, усё роўна, як каменем.

– **Бабуля, чаму мы не паехалі цягніком?**

– **Не было білетаў.**

– **Ну і людзі! Не маглі ўжо іх больш нарабіць.**

Паводле зборніка «Беларускія народныя жарты» (сабраў Змітро Бяспалы; Мінск, 1970)

Малюнак з заходнебеларускага часопіса «Маланка», № 12 за 1926 год

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ПОЛАЦК (працяг артыкула). У XVII – XVIII стст. існаваў шэраг мураваных манастыроў, цэркваў, касцёлаў: Полацкі Богаяўленскі манастыр (у XVII ст. пры ім дзейнічалі брацтва і школа, у якой з 1656 г. выкладаў педагог, пісьменнік і публіцыст Сімяон Полацкі), Полацкі касцёл і кляштар бернардынцаў, Полацкі кляштар францысканцаў, кляштар дамініканцаў, манастыр базільянаў. У XIV – XVIII стст. выраблялася Полацкая кафля. Мяркуюцца, што ў Полацку складзены зборнік беларускай музыкі XVI – XVII стст. – «Полацкі шытак», у XVII ст. тут нарадзіўся майстар-чаканшчык па срэбры І. Андрэю. У сярэдзіне XVII ст. блізу 20 тыс. жыхароў (асноўная частка рамеснікі). У 1601 г. узніклі 2 першыя рамесніцкія цэхі – кавалёў, кацельшчыкаў, слесараў, мечнікаў, залатых справаў майстроў і шаўцоў, гарбароў, шапачнікаў, краўцоў, кушыроў.

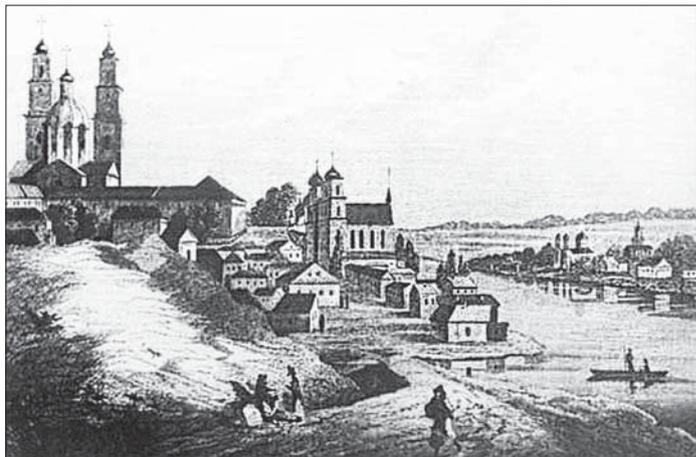
У час вайны 1654 – 1667 гг. (т.зв. Патоп) захоплены другі раз маскоўскай арміяй (1654), паводле Андрусаўскага перамір'я 1667 г. вернуты Рэчы Паспалітай.

У час Паўночнай вайны 1700 – 1721 гг. 11 ліпеня 1705 г. у Сафійскай царкве адбылося забойства расій-

скім царом Пятром I, Меншыкавым і афіцэрамі яго світы ў дзень царскага нараджэння 6 уніяцкіх святароў і манахаў. Назаўтра Сафія і ўніяцкія манастыры былі разрабаваныя расійскімі салдатамі і закрытыя. Старажытны Сафійскі сабор на загад Пятра I аддалі пад сховішча амуніцыі і пораху. 1 мая 1710 г. у сутарэннях сабора адбыўся выбух пораху, і храм быў разбураны. Адноўлены праз паўстагоддзя, але ў барочных формах. Рэшткі алтара Сафіі часоў Усяслава Чарадзея сталі бакавой апсідай новага храма. У саборы адбыўся Полацкі царкоўны сабор 1839 г., які скасаваў унію.

У 2-й палове XVII – 1-й палове XVIII ст. у сувязі з войнамі горад заняпаў. У 1772 г. у склад Расіі ўвайшла правабярэжная, у 1793 г. – левабярэжная частка горада. З 1776 г. цэнтр Полацкай губерні, у 1778 – 1796 гг. – намесніцтва, з 1796 г. цэнтр павета. У 1781 г. зацверджаны герб горада – «Пагоня» (на срэбным полі выява конніка са шчытом і ўзнятым мячом). Да сярэдзіны XVIII ст. складалася прамавугольная сістэма планіроўкі цэнтральнай часткі горада (паміж Дзвіной, Палатой і Ярам). У 1817 г. 3340 жыхароў.

У 1835 г. адкрыты кадэцкі корпус, у 1872 г. – настаўніцкая семінарыя,

Полацк на малюнку канца XVIII стагоддзя

першым дырэктарам быў беларускі этнограф і фалькларыст Ю. Крачкоўскі, у 1902 г. яе скончыў беларускі паэт Янка Журба. У 1840 – 1850-я гг. было 6 – 9 гарбарняў, 3 – 5 цагельняў, 2 – 3 піваварні, 8 – 10 ганчарняў. У 1860-я гг. працавалі тытунёвая фабрыка, гарэлачны завод (прыкладна 20 рабочых). У 1885 г. у Полацку 27 прадпрыемстваў (130 рабочых). Развіты гандаль, пашырэнню яго садзейнічала адкрыццё ў 1866 г. руху на ўчастку Дынабург – Полацк Рыга-Арлоўскай чыгункі. У 1860 г. працавалі 122 крамы, у 1865 г. – 456. У 1897 г. 20 294 жыхары (з іх 40% пісьменных). У канцы XIX ст. 2 школы, 2 вучылішчы. У 1880 г. у Полацку нарадзіліся этнограф і

фалькларыст С. Сахараў, кінарэжысёр Ю. Тарыч.

У 1903 – 1904 гг. было 288 рамесных майстарняў (1198 рабочых), у 1909 – 2060 рабочых. У 1904 г. 17 навучальных устаноў. У 1925 – 1928 гг. працавала Полацкая філія «Маладняка».

З 1924 г. – цэнтр раёна, у 1924 – 1930 і 1935 – 1938 гг. цэнтр акругі. 3 27 верасня 1938 г. горад абласнога падпарадкавання, 29 600 жыхароў у 1939 г. У 1940 – 1941 гг. у горадзе працавалі 16 школ, будаўнічы і лясны тэхнікумы, 2 педвучылішчы, 11 клубаў, кінатэатр, 9 масавых бібліятэк, краязнаўчы музей.

(Працяг будзе)